

Volkscultuur?

Redactioneel Boekman 88

Anita Twaalfhoven

Terwijl de kunstwereld aan de vooravond staat van groot-scheepse bezuinigingen, lijkt volkscultuur een zonniger toekomst tegemoet te gaan. Staatssecretaris Halbe Zijlstra wil het Openluchtmuseum laten samengaan met het Nederlands Centrum voor Volkscultuur, in een topinstituut voor immaterieel erfgoed en volkscultuur. Ook komt er jaarlijks een bedrag van 2 miljoen euro bij uit de begroting van het Nationaal Historisch Museum. Andere geluiden klinken eveneens gunstig voor volkscultuur. Zoals de relatieve uitzonderingspositie voor de erfgoedsector, die deels aan de bezuinigingen ontsnapt, of de inzet van fracties in de Tweede Kamer om 35 procent van de zendtijd op Radio 2 te reserveren voor Nederlandstalige muziek.

De termen volkskunst, volkscultuur en, in het verlengde daarvan, immaterieel erfgoed zijn in de praktijk nogal beladen. Een verfrissende interpretatie ervan raakt al snel gevoelige snaren van betrokkenen, die vanuit verschillende invalshoeken een claim op deze begrippen lijken te leggen. Anders dan 'volks' suggereert, is een gesprek over volkskunst of volkscultuur niet ongedwongen.

Het vanuit de politiek geopperde idee dat subsidie voor activiteiten op het gebied van volkscultuur de *roots* en culturele identiteit van de Nederlander zou versterken, maakt de discussie nog gecompliceerder. Zeker in combinatie met nostalgische activiteiten als ringrijden, kantklossen, draaksteken, merklappen borduren of een opleiding tot molenaar of valkenier volgen, leidt dit streven tot ironische reacties en opgetrokken wenkbrauwen. Voor veel, zo niet de meeste Nederlanders staan deze activiteiten verder van hun bed dan bijvoorbeeld pizza eten, tango dansen of het Suikerfeest vieren. De cultuur van het volk dat in vroeger tijden in Nederland woonde, verschilt immers sterk van de huidige smeltkroes van culturen.

Deze *Boekman* analyseert de pijnpunten in de discussie en kiest voor een eigentijdse interpretatie van volkscultuur. Sandra Jongenelen beschrijft hoe het begrip volkscultuur in het cultuurbeleid is terechtgekomen. 'Het was een van de kroonjuwelen van het CDA die premier Balkenende in 2007 het regeerakkoord wist binnen te loodsen. Daarna kwam het op het bord van cultuurminister Ronald Plasterk (PvdA), die het beleidsthema vertaalde in het Fonds voor Cultuurparticipatie, gericht op cultuureducatie, amateurkunst en volkscultuur.' Over de vraag wat volkscultuur precies inhoudt, blijven de meningen zeer verdeeld, constateert zij.

In de optiek van Albert van der Zeijden van het Centrum

voor Volkscultuur is bij de aandacht voor volkscultuur als middel om de cultuurparticipatie te bevorderen het accent te sterk op kunstprojecten gelegd. Terwijl juist het erfgoedaspect van volkscultuur een plaats dient te krijgen in het beleid. De Unesco Conventie ter Bescherming van het Immaterieel Cultureel Erfgoed, waaronder tradities, rituelen en sociale gewoonten, biedt naar zijn idee ook voor Nederland geschikte handvatten. In die zin kan hij goed door één deur met Pieter-Matthijs Gijsbers van het Openluchtmuseum, die in plaats van volkscultuur liever spreekt over de cultuur van het dagelijks leven. ‘Het Nederlands Openlucht-museum is zo de plaats waar de cultuur van het dagelijks leven van de verschillende gemeenschappen over een langere periode wordt getoond. Daarmee geven we ook een doorkijk naar de grotere geschiedenis’, zegt hij in een interview in deze *Boekman*.

Miriam Gazzah vindt de term migrantenerfgoed in dit verband een moeilijk hanteerbaar concept. ‘Waar begint migrantenerfgoed?’, vraagt zij zich af. ‘En moeilijker nog: waar houdt migrantenerfgoed op en begint de creatie of productie van “gewoon” erfgoed? Zijn de tweede en derde generatie Nederlands-Marokkaanse jongeren bijvoorbeeld bezig met het creëren van migrantenerfgoed, of produceren zij “gewoon” erfgoed?’

Ook Jan Jaap Knol, directeur van het Fonds voor Cultuurparticipatie, heeft oog voor de actualiteit. Veel volkscultuur is ook populaire cultuur, vindt hij. Of het nu gaat om de Toppers of om de etnische muziek in Theater Rasa. ‘We staan als Fonds dan ook zeker niet met onze rug naar populaire cultuur, we financieren hiphop, popmuziek en alle andere vormen van volkscultuur. Maar we proberen wel met experiment en reflectie volkscultuur naar een hoger plan te tillen.’

Rob van der Laarse is uiterst kritisch over de rol van volkscultuur in het internationale debat rond de Unesco Conventie.

Door immaterieel erfgoed te operationaliseren als folklore en volkscultuur is in zekere zin de geest van het cultureel nationalisme weer uit de fles, vindt hij. ‘In het ergste geval leidt deze politisering van culturen tot iconoclasmes en échte oorlogen om de bescherming van de eigen levenswijze.’ Wanneer de diversiteit van culturen ons werkelijk ter harte gaat, benadrukt hij, zouden we op internationaal niveau veel meer aandacht moeten schenken aan dissonant erfgoed en het ‘andere verhaal’ van bedreigde culturele minderheden.

Ook op nationaal niveau liggen verwijzingen naar ‘ons’ cultureel erfgoed, ‘onze’ geschiedenis of ‘onze’ gebruiken en rituelen gevoelig, omdat ze de grenzen tussen groeperingen in de samenleving kunnen benadrukken. Maar zoals het beeld in deze *Boekman* laat zien, kan volkscultuur ook een verbindende factor zijn: tussen verschillende culturen, hoge en lage cultuur, vroeger en nu.